

УДК 343.9(477)

DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.02>

ЛІДІЯ ІВАНІВНА КАЛЕНІЧЕНКО,

доктор юридичних наук, професор,
Головне управління Національної поліції в Харківській області,
відділ запобігання корупції;

 <https://orcid.org/0000-0003-4068-4729>,
e-mail: kalenichenkolida@gmail.com;

ДМИТРО ВІКТОРОВИЧ СЛИНЬКО,

доктор юридичних наук, професор,
Харківський національний університет внутрішніх справ,
кафедра теорії та історії держави і права;

 <https://orcid.org/0000-0001-7960-615X>,
e-mail: dimasdv1974@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА З ПИТАНЬ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, незважаючи на часткове тимчасове призупинення окремих функцій, Національне агентство з питань запобігання корупції не лише продовжує виконувати свої повноваження, а й перерозподіляє ресурси для потреб воєнного часу. Враховуючи військово-політичну ситуацію, яка обумовила появу нових суспільних відносин або зміну вже існуючих (перетин кордону чоловіками призовного віку в умовах воєнного стану, діяльність благодійних і гуманітарних фондів тощо), зміст повноважень агентства певною мірою трансформувався, однак сутність діяльності залишилася незмінною – забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики, формування правил попередження корупції та підвищення прозорості публічного сектора.

Ключові слова: права Національного агентства з питань запобігання корупції, повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції, Національне агентство з питань запобігання корупції, воєнний стан.

Оригінальна стаття

ВСТУП. Україна розташована на європейському континенті, і з географічної точки зору наша країна є країною європейською. На шляху розбудови державності Україна прагне (прямує) до Європи, основними цінностями цивілізації якої є громадянське суспільство, соціальна економіка, демократія, права людини, нульова толерантність до корупції у всіх її формах та сферах прояву. Таким чином вектор шляху розвитку нашої держави на сьогодні тісно пов'язаний з євроінтеграцією. У свою чергу, одним з етапів процесу впровадження європейських норм в українське законодавство є запровадження та розвиток інституту антикорупційного законодавства у системі законодавства України.

Корупція є багатоаспектним явищем і «невід'ємною частиною суспільного життя будь-якої держави незалежно від її географічного розташування, економічного та політичного рівня розвитку. На всіх етапах розвитку суспільства і державності корупція існувала та існує в тих чи інших проявах (формах). При цьому незалежно від виду, характеру, ступеня цього явища, воно однозначно є негативним, а

також тією чи іншою мірою завдає шкоди як окремим правовим відносинам, так і суспільству та державі в цілому» (Каленіченко, Слинко, 2022а, с. 39). На сучасному етапі державотворення в Україні проблема боротьби з корупцією є однією з актуальних і першочергових. Корупція в різних її видах і формах (Tutko et al., 2020, р. 168) негативно впливає на весь процес правового регулювання, а отже, тією чи іншою мірою впливає на всі аспекти суспільного життя – економіку, політику, управління. Подальший розвиток України неможливий без ефективної протидії корупції як негативному соціальному явищу, що перешкоджає нормальному функціонуванню політичних, соціальних, економічних відносин і громадського суспільства та держави загалом (Podorozhnyi et al., 2020, р. 304). Саме тому сьогодні в нашій державі наявна функціонально-організаційна структура суб'єктів протидії корупції. Україна з урахуванням прогресивного світового досвіду подолання та боротьби з корупцією сформувала інноваційні антикорупційні інституції, зокрема Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань

запобігання корупції (Шинкаренко, 2016), Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів, Державне бюро розслідувань, Вищий антикорупційний суд (Пархоменко-Куцевіл, 2018, с. 123). У системі антикорупційних органів центральне місце, на нашу думку, посідає Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), яке є центральним органом виконавчої влади України зі спеціальним статусом, що забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики як у мирний, так і у воєнний час.

Із 24 лютого 2022 р. правове, політичне, економічне, соціальне, культурне життя нашої держави змінилося. Із повномасштабним вторгненням російської федерації в Україну механізм нашої держави в цілому та окремі його частини (елементи) повинні були трансформуватися, в екстремальних, надзвичайних умовах воєнного стану пристосовуватися до забезпечення реалізації оборони Української держави (Каленіченко, Слинко, 2022б). Незалежно від гілки влади, до якої належать, визначальною метою всіх державних органів України став захист державного суверенітету і територіальної цілісності. Для досягнення цієї мети трансформується зміст діяльності всіх державних органів, зокрема НАЗК.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. У цій науковій статті ми поставили собі за мету визначити та проаналізувати основні особливості діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану. Для досягнення цієї мети потрібно вирішити такі завдання: по-перше, визначити та проаналізувати особливості діяльності НАЗК до початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну; по-друге, визначити та проаналізувати зміни в діяльності НАЗК, пов'язані з уведенням воєнного стану; по-третє, сформулювати відповідні висновки.

ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ. На сторінках юридичної наукової літератури окремі питання протидії корупції досліджували А. В. Боровик, О. Ю. Бусол, О. І. Васильєва, Н. В. Васильєва, Б. М. Головін, В. М. Киричко, С. М. Клімова, М. В. Кравчук, О. І. Пархоменко-Куцевіл, І. Є. Мезенцева, М. І. Мельник, М. В. Романов, А. В. Савченко, О. В. Терещук, І. І. Яцків та ін. Водночас питання правового статусу Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану потребують, на наш погляд, додаткового спеціального дослідження, результати якого, з одного боку, висвіт-

лять «сучасні» знання про особливості діяльності цього державного органу в умовах воєнного стану, а з іншого, стануть підґрунтям для подальшого вдосконалення «функціонального інституту» НАЗК.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Поєднання сучасних методів наукового пізнання дозволило по-новому цілісно та змістовно осмислити основні особливості діяльності НАЗК в умовах воєнного стану. В основу аналізу особливостей діяльності НАЗК в умовах воєнного стану ми поклали філософський метод матеріалістичної діалектики, який дозволив розкрити специфіку досліджуваного явища в різних аспектах прояву. Такого роду підхід до розуміння повноважень і прав НАЗК взагалі та в умовах воєнного стану зокрема дозволив з'ясувати і проаналізувати зміст досліджуваного правового явища у його динаміці.

Для досягнення мети, поставленої у цій науковій статті, ми застосували такі загальнонаукові методи: аналізу та синтезу, класифікації, системний, сходження від абстрактного до конкретного. Метод аналізу дозволив виокремити основні групи прав і повноважень НАЗК, а також визначити, як співвідносяться поняття «права Національного агентства з питань запобігання корупції» та «повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції». За допомогою методу синтезу була створена єдина цілісна класифікація прав та повноважень НАЗК залежно від сфери їх реалізації або функції, в межах якої вони здійснюються. Системний метод дав можливість проаналізувати окремі види прав та повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції у межах виокремленого критерія класифікації. Метод сходження від абстрактного до конкретного дозволив, сформулювавши визначення понять «права Національного агентства з питань запобігання корупції» та «повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції», перейти до аналізу їх конкретних видів. Метод класифікації застосовувався у процесі поділу понять «права Національного агентства з питань запобігання корупції», «повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції» на види.

Серед спеціальних наукових методів використовувалися системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-юридичний, логіко-семантичний. Системно-структурний метод дозволив дослідити сутність прав і повноважень НАЗК, які існують у правовій системі. Порівняльно-правовий метод дозволив порівняти поняття «права Національного агентства з питань запобігання корупції» та «повноваження

Національного агентства з питань запобігання корупції» і визначити їх особливості під час воєнного стану. Логіко-семантичний та логіко-юридичний методи дозволили сформулювати окремі відносно самостійні групи прав та повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції.

Емпіричну базу дослідження становлять наукові роботи вчених-філософів, соціологів, психологів, економістів та правознавців. Нормативною основою проведення дослідження для досягнення поставленої в нашій науковій статті мети є спеціальний нормативно-правовий акт – Закон України «Про запобігання корупції», який містить перелік прав і повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції. Інформаційну базу наукової статті посилюють довідкові видання за темою дослідження.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. В Україні масштаби корупційних діянь є критичними і набули характеру реальної загрози національній безпеці та конституційному ладу. Корумповані відносини все більше витісняють правові, моральні відносини між людьми, з аномалії поступово перетворюються на норму поведінки (Васильєва, 2019). Згідно з рейтингом, опублікованим Transparency International, Україна посідає 126 місце із 180 країн за індексом сприйняття корупції за 2019 р. Така статистика свідчить про першочерговий пріоритет боротьби з корупцією в нашій державі (Bondarenko et al., 2020, p. 407).

На варті виявлення та запобігання корупційним правопорушенням і пов'язаним з корупцією правопорушенням сьогодні «стоїть» не просто низка спеціальних державних органів, а їх система, тобто взаємоузгоджена структурно та функціонально сукупність спеціальних органів, кожен з яких має свій законодавчо закріплений правовий статус. Національне агентство з питань запобігання корупції як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, на відміну від спеціальних правоохоронних органів, які виявляють і розслідують корупційні правопорушення та пов'язані з корупцією правопорушення, запобігає вчиненню останніх. Згідно з положеннями Закону України «Про запобігання корупції» Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади України зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізацію державної антикорупційної політики, формує правила попередження корупції та підвищення прозорості публічного сектору¹.

Звернімо увагу на те, що НАЗК є державним органом, а отже, його діяльність, як і всіх інших органів державної влади, регулюється спеціально-дозвільним типом правового регулювання (Куракін, 2015; Тарахович, 2010; Яковлев, 2015).

Положення статей 11 та 12 Закону України «Про запобігання корупції» визначають права та повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції. Аналіз здобутків доктринальної правової свідомості у сфері спеціальності 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень», змісту дефініцій «права Національного агентства з питань запобігання корупції», «повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції» дає підстави стверджувати таке. По-перше, *під правами Національного агентства з питань запобігання корупції* слід розуміти вид і міру можливої поведінки суб'єкта, що забезпечується державою (Фатхудинов, 2018, с. 130). Інакше кажучи, права Національного агентства з питань запобігання корупції є мірою можливої, дозволеної (на законодавчому рівні) поведінки НАЗК. По-друге, *повноваження державного органу в юридичній науковій літературі визначають як «сукупність закріплених у законі прав та обов'язків, які встановлені для виконання конкретного завдання (напрямку діяльності) та/або вчинення тих чи інших дій чи прийняття адміністративних (процесуальних тощо) рішень»* (Майоров, 2020, с. 87). Тобто *повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції* – це сукупність прав та обов'язків Національного агентства з питань запобігання корупції, закріплених за ним у встановленому законодавством порядку для здійснення покладених на нього функцій і завдань, зокрема забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики.

Аналіз змісту вищезазначених дефініцій дає підстави стверджувати, що вони співвідносяться як частина та ціле. Права Національного агентства з питань запобігання корупції є одним з елементів його повноважень.

З огляду на зміст понять «права Національного агентства з питань запобігання корупції» та «повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції» звернемося до аналізу положень Закону України «Про запобігання корупції». Законодавець у ст. 11 зазначеного Закону закріплює повноваження

¹ Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних (БД)

«Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 16.01.2023).

Національного агентства з питань запобігання корупції, у ст. 12 – його права.

Аналіз положень ст. 11 зазначеного законодавчого акта дає підстави стверджувати, що законодавець певною мірою «трансформував» зміст поняття «повноваження», і під повноваженнями Національного агентства з питань запобігання корупції, з одного боку, ми маємо підстави розуміти його обов'язки, тобто міру необхідної поведінки, а з іншого, – і права, і обов'язки цього державного органу. А права для державного органу за певних умов виступають вже його обов'язками.

Законодавець наділяє НАЗК досить широким колом повноважень (Созанський, Луцик, 2018; Волик, 2016). На нашу думку, слід їх розглянути через відповідну класифікацію, яка дозволить певною мірою впорядкувати зазначене правове явище. У зв'язку з тим, що будь-яка класифікація є поділом досліджуваного явища на види за певним критерієм, на наш погляд, необхідно виокремити основу поділу повноважень Національного агентства з питань запобігання корупції на види. У цій науковій статті ми будемо класифікувати повноваження НАЗК *залежно від сфери їх реалізації або функції, в межах якої вони здійснюються*.

Вважаємо, що слід виокремити, *по-перше*, повноваження НАЗК у сфері реалізації контролю і нагляду, тобто *контрольно-наглядові повноваження*. До останніх відносимо: «здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб; здійснення в порядку, визначеному цим Законом, контролю та перевірки декларацій суб'єктів декларування, зберігання та оприлюднення таких декларацій, проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування; здійснення у порядку та в межах, визначених законом, державного контролю за дотриманням встановлених законом обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням політичними партіями коштів, виділених з державного бюджету на фінансування їхньої статутної діяльності, своєчасністю подання звітів партій про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру, звітів про надходження і використання коштів виборчих фондів на загальнодержавних та місцевих виборах, звітів про надходження та використання коштів фонду агітації щодо ініціативи проведення всеукраїнського референдуму, звітів

про надходження та використання коштів фонду всеукраїнського референдуму, звітів про надходження та використання коштів фонду ініціативної групи, повнотою таких звітів, звіту зовнішнього незалежного фінансового аудиту діяльності партій, відповідністю їх оформлення встановленим вимогам, достовірністю включених до них відомостей; забезпечення ведення Єдиного порталу повідомлень викривачів, Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Єдиного державного реєстру осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення»¹ тощо.

По-друге, повноваження НАЗК у сфері *нормотворчої діяльності*. Наприклад, «формування та реалізація антикорупційної політики, розроблення проектів нормативно-правових актів з цих питань; розроблення проектів Антикорупційної стратегії та державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії; погодження антикорупційних програм державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, розробка типової антикорупційної програми юридичної особи»².

По-третє, повноваження НАЗК у сфері *координації та надання методичної допомоги*. Наприклад, «координація та надання методичної допомоги щодо виявлення державними органами, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування корупційних ризиків у своїй діяльності та реалізації ними заходів щодо їх усунення, у тому числі підготовки та виконання антикорупційних програм; координація в межах компетенції, методичне забезпечення та здійснення аналізу ефективності діяльності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; організація підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації з питань, пов'язаних із запобіганням корупції, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, посадових осіб місцевого самоврядування (крім підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування); надання роз'яснень, методичної та консультаційної допомоги з питань застосування актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та прирівняних до них осіб,

¹ Там само.

² Там само.

застосування інших положень цього Закону та прийнятих на його виконання нормативно-правових актів, захисту викривачів; координація виконання міжнародних зобов'язань у сфері формування та реалізації антикорупційної політики, співпраця з державними органами, неурядовими організаціями іноземних держав та міжнародними організаціями в межах своєї компетенції»¹.

По-четверте, повноваження НАЗК у сфері взаємодії з громадськістю та іншими суб'єктами права. Наприклад, «інформування громадськості про здійснювані Національним агентством заходи щодо запобігання корупції, реалізація заходів, спрямованих на формування у свідомості громадян негативного ставлення до корупції; залучення громадськості до формування, реалізації та моніторингу антикорупційної політики; обмін інформацією з компетентними органами іноземних держав та міжнародними організаціями»².

Зобов'язання НАЗК виконувати повноваження, які закріплені в Законі України «Про запобігання корупції», обумовлюють необхідність існування відповідних чітко закріплених на законодавчому рівні прав НАЗК, які б забезпечили та створили умови для реалізації цих повноважень.

У ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції» законодавець закріплює права Національного агентства з питань запобігання корупції. Під час проведення класифікації закріплених прав, на нашу думку, слід використати принцип аналогії та поділу їх залежно від сфери реалізації прав або функції, з метою реалізації якої такого роду права використовуються Національним агентством з питань запобігання корупції. За цим критерієм слід розрізняти, *по-перше*, інформаційні права. До них слід віднести: «а) отримувати інформацію з відкритих баз даних, реєстрів іноземних держав, у тому числі після внесення плати за отримання відповідної інформації, якщо така плата вимагається для доступу до інформації; б) одержувати в установленому законом порядку за письмовими запитами від державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання незалежно від форми власності та їх посадових осіб, громадян та їх об'єднань інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, необхідну для виконання покладених на нього завдань; в) мати безпосередній автоматизований доступ до інформаційно-

телекомунікаційних і довідкових систем, реєстрів, банків даних, у тому числі тих, що містять інформацію з обмеженим доступом, держателем (адміністратором) яких є державні органи або органи місцевого самоврядування, користуватися державними, у тому числі урядовими, засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами. Отримання інформації з Єдиного реєстру досудових розслідувань здійснюється у порядку та обсязі, визначених спільним наказом Національного агентства та Генерального прокурора»³.

По-друге, права у сфері нормотворчої діяльності. Наприклад, ухвалювати з питань, що належать до компетенції НАЗК, обов'язкові для виконання нормативно-правові акти.

По-третє, контрольна-наглядова права або права у сфері запобігання корупції. Наприклад, «а) отримувати заяви фізичних та юридичних осіб про порушення вимог цього Закону, проводити за власною ініціативою перевірку можливих фактів порушення вимог цього Закону; б) проводити перевірки організації роботи із запобігання і виявлення корупції в державних органах, органах влади Автономної Республіки Крим, органах місцевого самоврядування, юридичних особах публічного права та юридичних особах, зокрема щодо підготовки та виконання антикорупційних програм, функціонування внутрішніх і регулярних каналів повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень цього Закону, захисту викривачів»⁴ тощо.

По-четверте, права, спрямовані на припинення корупційного правопорушення та правопорушення, пов'язаного з корупцією. Наприклад, «а) вносити приписи про порушення вимог законодавства щодо етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог та обмежень, передбачених цим Законом, захисту викривачів; б) у разі встановлення ним доказів того, що особа, уповноважена на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, набула необґрунтовані активи або що такі активи набула інша особа за її дорученням чи в інших передбачених статтею 290 Цивільного процесуального кодексу України випадках, – порушувати перед Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою або у визначених законом випадках – перед Офісом Генерального прокурора питання щодо звернення до суду з позовом про визнання

¹ Там само.

² Там само.

³ Там само.

⁴ Там само.

необґрунтованими активів та їх стягнення в дохід держави; в) складати протоколи про адміністративні правопорушення, віднесені законом до компетенції Національного агентства, застосовувати передбачені законом заходи забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення»¹ тощо.

По-п'яте, *права у методологічно-аналітичній, консультативній, координаційній сфері*. Наприклад, «а) створювати комісії та робочі групи, організувати конференції, семінари і наради з питань запобігання і протидії корупції; б) затверджувати методологію оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, проводити аналіз антикорупційних програм органів влади та надавати обов'язкові для розгляду пропозиції до таких програм; в) залучати у встановленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань науковців, у тому числі на договірній основі, працівників державних органів, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування»².

Із першого дня повномасштабного вторгнення росії в Україну Національне агентство з питань запобігання корупції продовжувало виконувати свої функції і завдання у сфері протидії корупції. В умовах воєнного стану Національне агентство з питань запобігання корупції продовжує свою діяльність за такими напрямками.

Аналізує ситуацію з корупцією в Україні та розробляє відповідну Антикорупційну стратегію та державну програму з її реалізації, а також координує виконання цих документів. 20 червня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила Антикорупційну стратегію, яка діятиме до 2025 р. В основу розробки цієї стратегії було покладено 5 основних принципів: 1) оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування. Зокрема передбачено позбавлення органів влади надмірних повноважень та усунення дублювання їх функцій; 2) зниження «людського фактору» та збільшення прозорості й ефективності у відносинах держави з громадянами та організаціями. Цього вдасться досягти завдяки запровадженню правил загальної адміністративної процедури та цифровізації більшості процесів та послуг; 3) створення зручних та законних альтернатив корупційним практикам; 4) забезпечення дієвого державного контролю за дотриманням публічними службовцями правил етичної поведінки та вимог антикорупційного зако-

нодавства; 5) забезпечення невідворотності відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення³.

Виявляє корупційні норми в законодавстві та проектах актів. Прикладом нормативно-правових актів, які пройшли антикорупційну експертизу НАЗК за час воєнного стану, є: Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проходження служби цивільного захисту, Проект Постанови Кабінету Міністрів України про внесення змін до правил перетинання державного кордону громадянами України, Проект Закону про заборону Московського патріархату на території України, Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства з питань проходження служби цивільного захисту.

Контролює дотримання правил етичної поведінки, законодавства щодо запобігання конфлікту інтересів у діяльності публічних службовців. За час воєнного стану НАЗК продовжує практику складання адміністративних протоколів через конфлікт інтересів щодо державних службовців та посадових осіб. Одним з яскравих прикладів здійснення дій посадовцями в умовах конфлікту інтересів під час воєнного стану є використання окремими депутатами свого права на депутатське звернення та отримання дозволу для близьких осіб від керівництва голови військової адміністрації пересуватися територією відповідної адміністративно-територіальної одиниці на власному транспорті під час комендантської години або отримання дозволу для близьких осіб від керівництва голови військової адміністрації вільно пересуватися через державний кордон (Каленіченко, Слинко, 2022б, с. 97).

У звіті, опублікованому 9 грудня 2022 р. до Міжнародного дня боротьби з корупцією, Національне агентство з питань запобігання корупції відмічає, що продовжує роботу над запобіганням конфлікту інтересів. На момент опублікування звіту було складено «адмінпротоколи на народних депутатів, заступника міністра, прокурора, 3 міських голів, 9 голів районних рад, 11 державних службовців. Надіслано 115 повідомлень про ознаки вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки. Внесено 14 приписів через конфлікт інтересів. Розглянуто 295 повідомлень

¹ Там само.

² Там само.

³ Антикорупційна стратегія // Національне агентство з питань запобігання корупції : офіц. сайт. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoryuptsijna-strategiya/> (дата звернення: 16.01.2023).

про корупцію, інші порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції». Затверджено 3 обґрунтовані висновки про виявлення ознак корупційних правопорушень на суму понад 5,8 млн грн. Затверджено 18 обґрунтованих висновків про виявлення ознак правопорушень, пов'язаних з корупцією»¹.

Координує та надає методичну допомогу державним органам та органам місцевого самоврядування у виявленні та усуненні корупційних ризиків у їх діяльності, погоджує та контролює виконання антикорупційних програм у цих органах. Під час воєнного стану в Україні Національне агентство з питань запобігання корупції пильно слідкує за корупційними факторами при перетині кордону, результатом аналізу яких стало дослідження «Корупційні схеми та ризики під час виїзду з України в умовах воєнного стану»². Також НАЗК проаналізувало корупційні ризики під час обмеження обігу ліків та підготувало окреме дослідження «Корупційні ризики під час обмеження обігу лікарських засобів в умовах воєнного стану»³, де визначило низку корупційних ризиків, що можуть призвести до катастрофічних наслідків, якщо ситуацію не змінити.

Контролює та перевіряє декларації публічних службовців, проводить моніторинг способу їх життя. Незважаючи на те, що з повномасштабним вторгненням росії в Україну процес декларування був зупинений, «призупинення обов'язкового декларування не заважає НАЗК перевіряти посадовців. НАЗК відно-

вило роботу з проведення моніторингу способу життя та розпочало моніторинг щодо 78 декларантів. За цей час складено адмінпротоколи щодо 5 народних депутатів України через зазначення недостовірних відомостей у декларації на загальну суму понад 3,1 млн грн»⁴.

Стежить за дотриманням обмежень щодо фінансування політичних партій, законним та цільовим використанням партіями виділених з державного бюджету коштів, своєчасністю подання партіями відповідних звітів та достовірністю включених до них відомостей, розподіляє виділені з державного бюджету кошти на фінансування статутної діяльності політичних партій.

Співпрацює з викривачами корупції, надає їм правовий та інший захист. Співпрацює з викривачами у сфері виявлення потенційних кандидатів на міжнародні санкції, які є причетними до війни в Україні. НАЗК ініціює накладення санкцій на: компанії, залучені до стратегічних секторів економіки рф, у тому числі військово-промислового комплексу. Під час воєнного стану Національне агентство з питань запобігання корупції активно допомагає державі із санкційною політикою, зокрема було створено портал «Війна і санкції» і портал повідомлень викривачів про активні осіб, причетних до агресії рф проти України. Крім того, НАЗК ідентифікувало близько 20 тис. фізичних та 4 тис. юридичних осіб, які причетні до агресії проти України, та підготувало списки кандидатів для накладення міжнародних санкцій. Також було виявлено понад 450 іноземців у 500 російських компаніях.

Адмініструє державні реєстри. Національне агентство з питань запобігання корупції адмініструє реєстр декларацій, реєстр корупціонерів, санкційні списки, базу списків юридичних осіб та фізичних осіб, які знаходяться під санкціями або їх загрозою. Слід окремо відмітити, що реєстр декларацій та реєстр корупціонерів протягом всього воєнного стану є закритими, натомість санкційні списки відкриті для громадян та користувачів інтернет-технологій.

Співпрацює з іншими державними органами для реалізації антикорупційної політики України. За час воєнного стану НАЗК спільно з іншими державними органами виявило

¹ На світлому боці: як НАЗК працювало під час війни? // Національне агентство з питань запобігання корупції : офіц. сайт. 09.12.2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/bez-kategoriyi/nasvitlomu-botsi-yak-nazk-pratsyuvalo-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 16.01.2023).

² Корупційні схеми та ризики під час виїзду з України в умовах воєнного стану // Національне агентство з питань запобігання корупції : офіц. сайт. URL: https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/10/Koruptsiy-ni-shemy_ta_ryzky_pid_chas_vyi-zdu_z_Ukrai-ny_v_umovah.pdf (дата звернення: 16.01.2023).

³ Корупційні ризики під час обмеження обігу лікарських засобів в умовах воєнного стану: як один закон може зруйнувати здоров'я мільйонів українців // Національне агентство з питань запобігання корупції : офіц. сайт. 18.11.2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/koruptsijni-ryzky-pid-chas-obmezheniya-obigulikarskyh-zasobiv-v-umovah-voyennogo-stanu-yak-odyn-zakon-mozhe-zrujnuvaty-zdorov-ya-miljoniv-ukrayintiv/> (дата звернення: 16.01.2023).

⁴ На світлому боці: як НАЗК працювало під час війни? // Національне агентство з питань запобігання корупції : офіц. сайт. 09.12.2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/bez-kategoriyi/nasvitlomu-botsi-yak-nazk-pratsyuvalo-pid-chas-vijny/> (дата звернення: 16.01.2023).

2464 факти можливої колабораційної діяльності, які передано до СБУ.

ВИСНОВКИ. Отже, на підставі вищевикладеного, маємо підстави зробити такі висновки. *По-перше*, після повномасштабного вторгнення росії Національне агентство з питань запобігання корупції, як і більшість державних органів, адаптувалося до змін у державі та суспільстві. *По-друге*, на законодавчому рівні закріплено широке коло повноважень та прав Національного агентства з питань запобігання корупції. Всю сукупність прав та повноважень НАЗК умовно можна поділити на види залежно від сфери їх реалізації або функції, в межах якої вони здійснюються. *По-третє*, в умовах воєнного стану Національне агентство з питань запобігання корупції продовжило виконувати свої повноваження, використовуючи права, закріплені у

ст. 12 Закону України «Про запобігання корупції». Однак, враховуючи військово-політичну ситуацію, яка обумовила появу нових суспільних відносин або зміну вже існуючих (перетин кордону чоловіками призовного віку в умовах воєнного стану, діяльність благодійних та гуманітарних фондів тощо), зміст повноважень НАЗК певною мірою трансформувалася. *По-четверте*, в умовах воєнного стану, незважаючи на часткове тимчасове призупинення окремих функцій, НАЗК не лише продовжує виконувати свої повноваження, а й перерозподіляє ресурси для потреб воєнного часу. Сутність діяльності НАЗК в умовах воєнного стану залишилася незмінною – забезпечення формування та реалізації державної антикорупційної політики, формування правил попередження корупції та підвищення прозорості публічного сектору.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Васильєва О. І., Васильєва Н. В. Корупція – одна з найактуальніших проблем сучасності. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 6. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.6.1>.
2. Волик В. С. Нормативно-правові засади компетенцій Національного агентства з питань запобігання корупції. *Демократичне врядування*. 2016. Вип. 16–17. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2016_16-17_8.pdf (дата звернення: 16.01.2023).
3. Каленіченко Л. І., Слинько Д. В. Поняття, ознаки та види корупції. *Права і безпека*. 2022а. № 1 (84). С. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.04>.
4. Каленіченко Л. І., Слинько Д. В. Трансформація змісту функцій та завдань Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану // Протидія корупції: правове регулювання і практичний досвід : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 28 жовт. 2022 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Вінниця, 2022б. С. 97–99.
5. Куракін О. М. Аналіз функцій правового регулювання в аспекті його ефективності. *Державне управління*. 2015. № 3 (51). С. 53–58.
6. Майоров В. В. До питання співвідношення понять «компетенція» та «повноваження» Національної поліції України. *Право та державне управління*. 2020. № 1, т. 1. С. 85–89. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-1.13>.
7. Пархоменко-Куцевіл О. І. Формування сучасних механізмів удосконалення антикорупційних органів державної влади в Україні. *Юридичний бюлетень*. 2018. Вип. 6. С. 121–127.
8. Созанський Т. І., Луцик В. В. Повноваження Національного агентства з питань запобігання корупції. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С. 302–314.
9. Тарахонич Т. І. Ефективність правового регулювання (питання теорії). *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2 С. 11–13.
10. Фатхудінов В. Г. Поняття суб'єктів, об'єктів та змісту адміністративно-правових відносин у сфері громадської безпеки. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 1 (59). С. 127–132.
11. Шинкаренко Н. В. Національне Антикорупційне бюро України як суб'єкт запобігання корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2016. Вип. 2 (11). С. 74–77.
12. Яковлев О. А. «Правовий режим»: підходи до визначення. *Право та інновації*. 2015. № 2 (10). С. 80–85.
13. Bondarenko O., Reznik O., Garmash Ye., Andriichenko N., Stohova O. Participation of Ukraine in International Cooperation against Corruption. *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (29). Pp. 407–416. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.45>.
14. Podorozhnyi Ye., Obushenko N., Harbuziuk K., Platkovska O. Legislative regulation of grounds for dismissal of an employee for committing a corruption or corruption-related offense. *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (26). Pp. 304–310. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.26.02.34>.
15. Tytko A., Smokovych M., Dorokhina Yu., Chernenchenko O., Stremenovskiy S. Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*. 2020. No. 9 (29). Pp. 163–169. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.

Надійшла до редакції: 20.01.2023

Прийнята до опублікування: 08.02.2023

REFERENCES

1. Bondarenko, O., Reznik, O., Garmash, Ye., Andriichenko, N., & Stohova, O. (2020). Participation of Ukraine in International Cooperation against Corruption. *Amazonia Investiga*, 9(29), 407-416. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.45>.
2. Fatkhudinov, V. H. (2018). Concept of subjects, objects and content of administrative and legal relations in the field of public security. *State and Regions. Series: Law*, 1(59), 127-132.
3. Kalienichenko, L. I., & Slynko, D. V. (2022a). Concept, features and types of corruption. *Law and Safety*, 1(84), 39-46. <https://doi.org/10.32631/pb.2022.1.04>.
4. Kalienichenko, L. I., & Slynko, D. V. (2022b, October 28). *Transformation of the content of the functions and tasks of the National Agency for the Prevention of Corruption in the conditions of martial law* [Conference presentation abstract]. International Science and Practice Conference “Anti-corruption: legal regulation and practical experience”, Vinnytsia, Ukraine.
5. Kurakin, O. M. (2015). Analysis of the functions of legal regulation in terms of its effectiveness. *Public Administration*, 3(51), 53-58.
6. Mayorov, V. V. (2020). To the issue of connecting the concepts of “competence” and “authorization” of the National police of Ukraine. *Law and Public Administration*, 1(1), 85-89. <https://doi.org/10.32840/pdu.2020.1-1.13>.
7. Parkhomenko-Kutsevil, O. I. (2018). Formation of modern mechanisms for improvement of anti-corruption state authorities in Ukraine. *Legal Bulletin*, 6, 121-127.
8. Podorozhnyi, Ye., Obushenko, N., Harbuziuk, K., & Platkovska, O. (2020). Legislative regulation of grounds for dismissal of an employee for committing a corruption or corruption-related offense. *Amazonia Investiga*, 9(26), 304-310. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.26.02.34>.
9. Shynkarenko, N. V. (2016). The National Anti-Corruption Bureau of Ukraine as a subject of corruption prevention. *Subcarpathian Law Herald*, 2(11), 74-77.
10. Sozansky, T. I., & Lutsyk, V. V. (2018). Authority of the National agency for the prevention of corruption. *Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 1, 302-314.
11. Tarakhonych, T. I. (2010). Effectiveness of legal regulation (theory issues). *Law Review of Kyiv University of Law*, 2, 11-13.
12. Tytko, A., Smokovych, M., Dorokhina, Yu., Chernenchenko, O., & Stremenovskiy, S. (2020). Nepotism, favoritism and cronyism as a source of conflict of interest: corruption or not? *Amazonia Investiga*, 9(29), 163-169. <https://doi.org/10.34069/AI/2020.29.05.19>.
13. Vasylieva, O. I., & Vasylieva, N. V. (2019). Corruption is one of the most important problems of modernization. *Public Administration, Improvement and Development*, 6. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2019.6.1>.
14. Volyk, V. S. (2016). Normative and legal basis of competences of the National Agency for the Prevention of Corruption. *Democratic Governance*, 16-17. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/DeVr_2016_16-17_8.pdf.
15. Yakovlev, O. A. (2015). “Legal regime”: approaches to the definition. *Law and Innovations*, 2(10), 80-85.

Received the editorial office: 20 January 2023

Accepted for publication: 8 February 2023

ЛИДИЯ ИВАНОВНА КАЛЕНИЧЕНКО,

доктор юридических наук, профессор,
Главное управление Национальной полиции в Харьковской области,
отдел предотвращения коррупции;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4068-4729>,
e-mail: kalenichenkolida@gmail.com;

ДМИТРИЙ ВИКТОРОВИЧ СЛИНЬКО,

доктор юридических наук, профессор,
Харьковский национальный университет внутренних дел,
кафедра теории и истории государства и права;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7960-615X>,
e-mail: dimasdv1974@gmail.com

ОСОБЕННОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА ПО ВОПРОСАМ ПРЕДОТВРАЩЕНИЯ КОРРУПЦИИ В УСЛОВИЯХ ВОЕННОГО ВРЕМЕНИ

В условиях военного положения, несмотря на частичное временное приостановление отдельных функций, Национальное агентство по вопросам предотвращения коррупции не только продолжает выполнять свои полномочия, но и перераспределяет ресурсы для

нужд военного времени. Учитывая военно-политическую ситуацию, обусловившую появление новых общественных отношений или изменение уже существующих (пересечение границы мужчинами призывного возраста в условиях военного положения, деятельность благотворительных и гуманитарных фондов и т.п.), содержание полномочий Национального агентства по вопросам предотвращения коррупции в определенной степени трансформировалось. Сущность же его деятельности в условиях военного положения осталась неизменной – обеспечение формирования и реализации государственной антикоррупционной политики, формирование правил предупреждения коррупции и повышения прозрачности публичного сектора.

Ключевые слова: права Национального агентства по вопросам предотвращения коррупции, полномочия Национального агентства по вопросам предотвращения коррупции, Национальное агентство по вопросам предотвращения коррупции, военное положение.

LIDIJA IVANIVNA KALIENICHENKO,

*Doctor of Law, Professor,
Main Department of the National Police in the Kharkiv Region,
Corruption Prevention Department;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4068-4729>,
e-mail: kalenichenkolida@gmail.com;*

DMYTRO VIKTOROVYCH SLYNKO,

*Doctor of Law, Professor,
Kharkiv National University of Internal Affairs,
Department of Theory and History of State and Law;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7960-615X>,
e-mail: dimasdv1974@gmail.com*

PECULIARITIES OF THE NATIONAL AGENCY FOR THE PREVENTION OF CORRUPTION ACTIVITIES UNDER MARTIAL LAW

In the article, the authors identified and analyzed the main features of the activities of the National Agency for the Prevention of Corruption under martial law.

The authors proved that after the full-scale invasion of Russia, the National Agency for the Prevention of Corruption, as well as most state bodies, has adapted to the changes in the state and society. The authors note that a wide range of powers and rights of the National Agency for the Prevention of Corruption are fixed at the legislative level. In the scientific article, the authors have conditionally divide the entire set of rights and powers of the National Agency for the Prevention of Corruption into types “depending on the scope of their implementation or depending on the function within they are carried out”. It has been emphasized that in the conditions of martial law, the National Agency for the Prevention of Corruption continued to fulfill its powers, using the rights enshrined in Article 12 of the Law of Ukraine “On Prevention of Corruption”. However, taking into account the military and political situation that has led to the emergence of new social relations or the change of existing ones (crossing the border by men of military age under martial law, the activities of charitable and humanitarian funds, etc.), the content of the powers of the National Agency for the Prevention of Corruption has been transformed to a certain extent. In the conditions of martial law, despite the partial temporary suspension of certain functions, the National Agency for the Prevention of Corruption not only continues to fulfill its mandate, but also redistributes resources for wartime needs. It has been proven that the essence of the activity of the National Agency for the Prevention of Corruption in the conditions of martial law has remained unchanged, ensuring the formation and implementation of the state anti-corruption policy, the formation of rules for the prevention of corruption and the improvement of the transparency of the public sector.

Key words: *rights of the National Agency for the Prevention of Corruption, powers of the National Agency for the Prevention of Corruption, National Agency for the Prevention of Corruption, martial law.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Каленіченко Л. І., Слинко Д. В. Особливості діяльності Національного агентства з питань запобігання корупції в умовах воєнного стану. *Право і безпека*. 2023. № 1 (88). С. 25–34. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.02>.

Citation (APA): Kalienichenko, L. I., & Slynko, D. V. (2023). Peculiarities of the National Agency for the Prevention of Corruption Activities under Martial Law. *Law and Safety*, 1(88), 25–34. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.1.02>.